

Redaktørernes forord

Intersektionalitet 30 år – en introduktion

Happy Birthday Intersectionality lød overskriften til et festligt arrangement, der fandt sted 28. april i år på Heinrich Böll Stiftelsen i Berlin på et tidspunkt, hvor dette temanummer allerede var blevet annonceret. Ved denne anledning havde man som æresgæst inviteret den afro-amerikanske jurist Kimberlé W. Crenshaw, da hun anses for at være dén, der for 30 år siden for alvor satte intersektionalitet som begreb på det kønsteoretiske landkort. Det skete med artiklen »Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, feminist Theory and Antiracist Politics« (Crenshaw 1989). Crenshaw er professor i jura ved både University of California (UCLA) og Colombia Law School. Hun er også medgrundlægger af og administrerende direktør for Center for Intersectionality and Social Policy Studies ved Colombia Law School.

Arrangementet i Berlin, hvor intersektionslitsbegrebets jubilæum skulle fejres, var i bogstavelig forstand et tilløbsstykke. På grund af en overvældende interesse var tilmeldingerne blevet aflyst, så det var »først til mølle-princippet«. Da en af gæsteredaktørerne (YM) kom tidligt, landede hun forrest i køen, og med en masse mennesker i hælene løb hun op ad en bred gulvtæppebelagt trappe for at få en plads i salen, hvor fejringen skulle foregå. Der var rift om stolene i den meget varme sal med store vinduer ud mod trappen. Der var vel plads til omkring 300 i salen, mens de resterende ca. 200 måtte sætte sig på trappen, hvorfra de kunne se på en storskærm, hvad der foregik i salen, eller opholde sig i den store forhal, hvor der også var opsat en skærm.

30 års markeringen var arrangeret af Gunda Werner Instituttet, der er en del af Heinrich Böll Stiftelsen (instituttet arbejder med feminisme og demokrati i et kønsperspektiv) og Center for Intersectional Justice, som er en uafhængig NGO-organisation grundlagt og ledet af Emilia Z. Roig i 2017. Centret har et bredt netværk af forskere, kunstnere og aktivister tilknyttet, og det arbejder bl.a. med at bygge bro mellem forskning og politikudvikling vedrørende emner, der omhandler ulighed og diskrimination, policy-orienterede studier og intersektionel træning via fx workshops (se <https://www.intersectionaljustice.org/who-we-are/>). Crenshaw er centrets præsident, og hun var til lejligheden fløjet ind fra USA for at blive fejret og holde tale. Publikum, der primært bestod af kvinder, var en etnisk mangfoldig forsamling.

*Foto: Happy Birthday, Intersectionality
Fotograf: Mohammed Badarne/Center for Intersectional Justice*

Arrangementet bestod af en bred vifte af indslag. Der var bl.a. korte oplæg ved en række fremtrædende kvinder, fx den tyrkiskfødte leder af Maxim Gorki-teateret i Berlin, Sherin Langhoff, som er en central figur i udviklingen af etnisk, seksuel og kønsmæssig diversitet i forhold til valg af skuespillere, skuespilforfattere og repertoire og dermed i praksis at anvende en intersektionel tilgang. Talerne omhandlede intersektionelle erfaringer, praksisser og refleksioner i forskellige arenaer og set ud fra kunstneriske, aktivistiske og personlige perspektiver. Der var også musikalske indslag, bl.a. med en gruppe unge etniske minoritetskvinder, der spillede klassisk musik. Stemningen blandt publikum var høj, og den steg betragtelig, da Crenshaw kom på scenen. I sin tale kom hun ind på den omfattende udbredelse, som intersektionalitetsbegrebet har opnået, men også på de udfordringer begrebet møder både på et teoretisk og et politisk niveau. Hun fremdrog de forværrede politiske forhold i både nye og gamle demokratier, hvor højrepopulisme er på fremmarch, hvilket indebærer, at kvinder og minoriteter af forskellig slags er de første, der rammes af backlash. Hun talte kritisk om, hvad hun kaldte »anti-intersektionalitetsintersektionalister«, dvs. højreorienterede kritikere af begrebet, der samtidig anvender det til at fremme deres egen sag. Crenshaw argumenterede for, at vi kan lære mere om intersektionalitet ved at forstå begrebet »not as a thing, but as way of seeing, thinking and doing – a way of talking back to the limited conceptions of social power that constrain our ability to take meaningful transformative actions«. Og hun fortsatte:

*Foto: Professor Kimberlé W. Crenshaw
Fotograf: Mohammed Badarne/Center for Intersectional Justice*

»Intersectionality was from its inception articulated to capture law's refusal to see compound discrimination; offered as a word picture to make plain what the law didn't see. It has since come to be identified in relation to many things, and at the same time, it is not just about those things: Intersectionality is indeed about identity, but not only about identity. It is a product of Black feminist thinking, but it is not only about Black women. It reflects encounters with law, but it speaks far beyond juridical categories« (Crenshaw 2019a).

Den festlige aften blev afrundet med musik ved unge kvindelige DJ's i forhallen, drinks og uddeling af en publikation, der hylder Crenshaws bidrag til intersektionalitetstænkningen: »Reach Everyone on the Planet« ... Kimberlé Crenshaw and Intersectionality. Texts by and for Kimberlé Crenshaw« (Kappert et al. 2019b). I sit bidrag fremhæver Crenshaw, at intersektionalitetsbegrebet har været som et banner, der har forenet mange forskellige krav om inklusion, men også har medført mange kontroverser og debatter (Crenshaw 2019b:15).

At jubilæumsmarkeringen i Berlin kunne få så meget opmærksomhed vidner da også om den store interesse og omfattende debat, der har været og fortsat er omkring intersektionalitetsbegrebet ikke kun blandt feministiske forskere, men også blandt fx praktikere og aktivister, som Crenshaw adresserer i ovennævnte citat.

I dette temanummer vil vi følge to spor af udviklingen af intersektionalitetsbegrebet. Det første spor, som er langt det mest omfattende, er den udvikling, som har været knyttet til kønsstudier, men også race-, etnicitets- og diversitetsstudier. Det andet spor er det præg, som intersektionalitetsbegrebet har sat på specifikke faglige områder som fx jura, statsvidenskab, sociologi.

Ser vi på *det første spor*, har denne udvikling især fundet sted på et tværfagligt grundlag, hvor intersektionalitetsbegrebet har bidraget til at opbygge nuancerede og komplekse forståelser af fx kønsrelationer, magt og identitet ved at skabe en analytisk ramme til at belyse, hvordan forskellige kategorier – fx køn, klasse, race, etnicitet, alder og seksualitet – gensidigt påvirker hinanden i forhold til at skabe erfaringer, konstruere identiteter samt skabe muligheder såvel som begrænsninger for enkeltindivider og for grupper. Men samtidig har intersektionalitetsbegrebet også på flere måder været med til at skille vandede. Først og fremmest har der været en omfattende og heftig diskussion om, hvorvidt begrebet primært bør være forbeholdt sorte kvinder – dvs. om den dobbelt undertrykkelse i forhold til både race og køn, som var Crenshaws udgangspunkt for udviklingen af begrebet, bør have en særlig forrang i intersektionelle analyser. Heraf følger også spørgsmålet om, hvorvidt begrebet bør være forbeholdt underprivilegerede grupper, eller om det også kan rette sig mod at analysere privilegerede gruppers magt (fx hvide mænd). Denne diskussion har i høj grad afspejlet sig som en forskel mellem på den ene side den amerikanske reception, som især har været strukturel og orienteret mod sorte kvinder og deres undertrykkelse både i forhold til køn og race. På den anden side har den europæiske diskussion i højere grad været kendetegnet af en multidimensionel tilgang, som har lagt vægt både på strukturer, diskurser og identiteter. Ligeledes er der blevet arbejdet med en bredere tilgang til social ulighed bl.a. knyttet til migration og multikulturalisme (Cho, Crenshaw & McCall 2013; Davis & Zarkov 2017). Men diskussionen trækker også rødder tilbage i historien, nemlig til sorte kvinders tidlige kritik af generaliserede opfattelser af, hvad kvinder er, og hvad frisættelse af kvinder indebærer (Andersen 2005; Phoenix & Brah 2004). Ofte fremhæves politisk aktivisme blandt frigivne sorte kvinder i USA i sidste halvdel af 1800-tallet eller organiseringer som det sorte, lesbiske, feministiske *Combahee River Collective* (1977). Fælles for denne kritik er således, at etnisk/raciale minoriserede kvinder gør krav på en identitet som kvinder, samtidig med at de problematiserer den eksisterende feministiske bevægelse for at tage udgangspunkt i problemstillinger, som primært er rettet mod hvide kvinder. Så selv om det var Crenshaw, der formulerede termen »intersektionalitet«, rækker tankegangen om samspillet mellem forskellige undertrykkende kategorier meget længere end 30 år tilbage i tid (se fx Mørck 2005).

Et andet diskussionspunkt i denne seneste tværfaglige debat har været spørgsmålet om kritisk praksis. Fx har sociologerne Patricia Hill Collins og Sirma Bilge argumenteret for, at intersektionalitet ikke kun handler om kritisk

forskning, men også om kritisk praksis med det formål af fremme lighed og social retfærdighed. Sagt med andre ord er argumentet, at intersektionalitet også bør være orienteret mod politisk praksis, og udviklingen af begrebet skal derfor også rette sig mod praktikernes anvendelse af intersektionalitetsforståelser fx i undervisning, socialt arbejde og politiske protester (Collins 2015; Collins & Bilge 2016).

Det andet spor af intersektionalitetsdebatten retter sig mod forskellige faglige discipliner. Fx har det inden for juridisk forskning været fremhævet som et problem, at intersektionalitetsbegrebet er blevet så bredt og multidimensionelt, at Crenshaws oprindelige fokus på lovgivning og (anti)diskriminationskategorier har fortonet sig (se fx Cho 2013). Ser vi på politik og statskundskab har der også her været sat fokus på intersektionalitetsbegrebets indholdsmæssige udvikling og gennemslagskraft. Det var eksempelvis tilfældet i 2018, hvor intersektionalitet var temaet for åbningsnummeret af det nyetablerede tidsskrift *European Journal of Politics and Gender*, hvor de fire redaktører introducerede til temanummeret under overskriften »Intersectionality and the politics of knowledge production« (Mügge et al. 2018). Inden for dette fagområde forstås intersektionalitet både som et normativt teoretisk argument og en tilgang, der fremmer empiriske analyser. Introduktionsartiklen undersøger, hvor stor gennemslagskraft intersektionalitet har haft på den generelle debat inden for fagområdet, samt i hvor høj grad rødderne i køns-/race-debatten og især de sorte kvinders bidrag er blevet udraderet. Gennem en kvantitativ analyse af publikationsmønstre demonstrerer forfatterne, at artikler om intersektionalitet har været mest fremtrædende i tidsskrifter inden for de dele af fagområdet, som har fokus på køn (fx i tidsskriftet *Politics & Gender*). Imidlertid er sorte kvinders bidrag velrepræsenterede i generelle tidsskrifter i USA; dog ikke i de mest højt rangerede tidsskrifter. Analysen viser også, at sorte kvinder er den gruppe, der i videst udstrækning sætter fokus på køn og race i deres intersektionelle analyser. Endvidere afdækkes det, at køn og race stadig er de mest anvendte kategorier i intersektionelle analyser, selvom dette mest gør sig gældende i USA og især blandt sorte kvindelige forskere (Mügge et al. 2018:31). I en dansk sammenhæng udgav *Polica. Tidsskrift for politisk videnskab* i starten af dette år et temanummer under overskriften »Køn i spil«, hvor intersektionalitet præsenteres som en gennemgående tilgang (Fiig 2019).

Hvad angår det sociologiske fagområde findes der ikke tilsvarende kvantitative opgørelser over, hvilken gennemslagskraft intersektionalitet har haft. Der er dog ingen tvivl om, at sociologer i vid udtrækning har bidraget til at udvikle begrebet, men for manges vedkommende primært i tværfaglige forskningssammenhænge. Det gælder fx en forsker som den britiske sociolog Nira Yuval-Davis (se fx Yuval-Davis 2006; 2007; 2011). Der er dog ét kanonisk bidrag inden for intersektionalitetsforskningen, som er udviklet og målrettet det sociologiske fagområde. Det er artiklen »Practicing intersectionality

in sociological research: a critical analysis of inclusions, interactions, and institutions in the study of inequalities», som blev bragt i *Sociological Theory* i 2010 (Choo & Feree 2010). I artiklen kobles nogle af intersektionalitetsbegrebets kernespørgsmål til grundlæggende sociologiske spørgsmål vedrørende fx struktur-aktør, institutioner og multidimensionelle og dynamiske analyser (se også Jensen & Christensen 2011).

Formålet med dette temanummer er at bringe intersektionalitetsbegrebet mere aktivt ind i den danske sociologiske debat. Begrundelsen er, at begrebet og de dertil udviklede metodiske greb kan være brugbare for den bredere sociologiske forskning, idet der er tale om forståelser og analyser af sociale differentieringer og moderne identitetskonstruktioner, som udgør nogle af kerneområderne i sociologien og beslægtede fagområder. Man vil således kunne argumentere for, at sociologiske forståelser og metodiske tilgange til at analysere en række af nutidens komplekse temaer vil kunne udvides og kvalificeres ved at trække på indsigter fra intersektionalitetsforskningen. Det gælder eksempelvis studier af migration og tilhørsforhold; nationale identiteter og politiske bevægelser; social differentiering og sociale uligheder; moderne identiteter; forholdet mellem arbejde-familie samt sociale problemer.

I den første artikel her i temanummeret, »Intersektionalitet – begrebsrejse, kritik og nytænkning«, analyserer Ann-Dorte Christensen og Sune Qvotrup Jensen intersektionalitetsbegrebets udvikling. Dette sker først ved at se på den vidt forgrenede rejse, som intersektionalitet har foretaget på tværs af discipliner såvel som nationale kontekster. Artiklen lægger især vægt på rejsen over Atlanten samt på forskellene og diskussionerne mellem den amerikanske og den europæiske forståelse og anvendelse af begrebet. I forlængelse heraf analyseres nogle af de aktuelle debatter og spørgsmål såsom: Vedrører begrebet specifikt minoritetskvinder? Er der i den europæiske reception en uhenigtsmæssig fortrængning af racebegrebet? Kan mænd være intersektionelle subjekter? Handler det om strukturer eller identiteter? Hvad angår det sidste spørgsmål belyser forfatterne afslutningsvis, hvordan nutidige diskurser om køn, etnicitet og ligestilling på et strukturelt analyseniveau er med til at rammesætte de subjektpositioner, som er til rådighed for ekskluderede grupper, som fx etniske minoritetsmænd.

Den *anden* artikel i nummeret, »Intersektionalitet og kvantitative metoder: Eksplorative og regressionsbaserede tilgange«, er skrevet af Hans-Peter Y. Qvist og Jakob Skjøtt-Larsen. Forfatterne er kritiske over for den forrang, som kvalitative metoder har haft i intersektionalitetsforskningen. Fx fremhæver de, at det har haft den uhenigtsmæssige konsekvens, at omfanget og stabiliteten af strukturelle ulighedsforhold kommer til at fremstå som præmisser, som ikke i sig selv gøres til genstand for empirisk analyse. På den baggrund argumenteres der for, at der udestår et væsentligt arbejde med at få kvantitative metoder integreret i den danske såvel som internationale intersektionalitetsforskning. Gennem to empiriske eksempler baseret på henholdsvis

regressionsanalyse og korrespondanceanalyse illustrerer forfatterne herefter, hvordan kvantitative metoder frugtbart kan benyttes inden for intersektionalitetsforskningen, samt hvordan sociologer med fordel kan inddrage intersektionalitetsbegrebet i deres metodiske værktøjskasse.

I den *tredje* artikel, »Minoritetsetniske lesbiske i et intersektionelt intimt medborgerskabsperspektiv«, udforsker Yvonne Mørck, hvilke udfordringer især muslimske minoritetsetniske lesbiske står over for i forbindelse med selvbestemmelse over deres seksuelle og romantiske liv. Artiklen viser, at minoritetsetniske lesbiske typisk skal navigere i forhold til en række intersektioner bestående af kategorier og ulighedssystemer, der involverer seksisme, homofobi og racisme/racialisering i flere arenaer: Familiemæssige og etnisk-religiøse transnationale baglande og i majoritetssamfundet, herunder i LGBT-miljøer. Gennem fire minoritetsdanske lesbiskes beretninger om deres forskelligartede strategier til håndtering af deres multiple identiteter argumenteres der for, at forandringsprocesser i forhold til intimitetsformer indebærer øgede muligheder for at udvikle nye hybride former for seksuelle og romantiske relationer og identiteter og dermed for udfoldelse af et mere selvvalgt intimt medborgerskab.

Den *fjerde* artikel, som er skrevet af Marie Benkert Holtet, har titlen »Inddragende behandling? Intersektionalitet i rusmiddelbehandling til unge«. Her udforskes gennem et intersektionelt affektteoretisk perspektiv, hvordan et socialt behandlingstilbud til unge med rusmiddelproblemer anvender en såkaldt inddragende behandling. Via analyser af materiale produceret gennem et feltarbejde på behandlingsinstitutionen undersøges det, hvordan denne særlige behandlingsform og stedets medarbejdere trækker på sammenvævninger af bestemte sociale kategorier. Med udgangspunkt i to konkrete unge, der indgår i behandlingstilbuddet, tematiserer artiklen, hvilke implikationer dette kan have for behandling af klienter afhængig af bl.a. køn og etnisk baggrund, og hvordan fx vrede og modstand kan påvirke graden af inddragelse.

Foruden de fire artikler indeholder dette nummer af *Dansk Sociologi* også en anmeldelse af bogen *Singulariteternes Samfund* af Andreas Reckwitz. Bogen er anmeldt af Nikolaj Schultz. Derefter følger tre præsentationer af nye sociologiske ph.d.-afhandlinger forsvaret af ved henholdsvis Roskilde Universitet og Aalborg Universitet.

I ønskes en god læselyst.

På vegne af redaktionen,
Stine Thidemann Faber (ansvarshavende redaktør) samt Ann-Dorte Christensen og Yvonne Mørck (gæsteredaktører).

Vi takker fotograf Mohamed Badarne og Center for Intersectional Justice (CIJ) for lån af fotos. Se nærmere <https://www.intersectionaljustice.org/>

Litteratur

- Andersen, Margaret L. 2005: »Thinking about women – A Quarter Century's view«. *Gender & Society*, 19(4):437-255.
- Cho, Sumi 2013: »Post-intersectionality. The Curious Reception of Intersectionality in Legal Scholarship«. *De Bois Review*, 10(2):385-404.
- Cho, Sumi; Crenshaw, Kimberlé & McCall, Leslie 2013: »Toward a Field of Intersectionality Studies: Theory, Applications, and Praxis«. *Signs*, 38(4):785-810. Tema: Intersectionality: Theorizing Power, Empowering Theory.
- Choo, Hae Yeon & Feree, Myra Marx 2010: »Practicing intersectionality in sociological research: a critical analysis of inclusions, interactions, and institutions in the study of inequalities«. *Sociological Theory*, 28:129-149.
- Collins, Patricia Hill 2015: »Intersectionality's Definitional Dilemmas«. *Annual Review Sociology*, 41:1-20.
- Collins, Patricia Hill & Bilge, Sirma (2016): *Intersectionality*. Malden MA: Policy Press.
- Combahee River Collective 1977/1983: »The Combahee River Collective Statement«, in Smith, Barbara (ed.) 1983: *Home Girls. A Black Feminist Anthology*. New York: Kitchen Table: Women of Color Press.
- Crenshaw, Kimberlé 1989: »Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics«. *University of Chicago Legal Forum*. *University of Chicago*, 1 (article 8):139-167.
- Crenshaw, Kimberlé 2019a: *Speech given by CIJ President Kimberlé Crenshaw at the Gala co-organised with the Gunda Werner Institute*. https://www.intersectionaljustice.org/publication/2019-05-07-speech-given-by-kimberlé-crenshaw-at-the-gala-in-her-honor-on-april-28th-2019/?mc_cid=08ca31bc43&mc_eid=b40a03bcb4
- Crenshaw, Kimberlé 2019b: »Why intersectionality can't wait«, in: Kappert, Ines et al. (eds.): »Reach Everyone on the Planet ...«. *Kimberlé Crenshaw and Intersectionality. Texts by and for Kimberlé Crenshaw*. Berlin: Heinrich-Böll-Stiftung.
- Davis, Kathy & Zarkov, Dubravka 2017: »EJWS retrospective on intersectionality«, *European Journal of Women's Studies* 24 (4):313-320. Virtual Special Issue: Intersectionality.
- Fiig, Christina (red.) 2019: *Politica. Tidsskrift for politisk videnskab*, 51(1). Tema: Køn i Spil.
- Jensen, Sune Qvotrup & Christensen, Ann-Dorte 2011: »Intersektionalitet som sociologisk begreb«. *Dansk Sociologi*, 22(4):71-88.
- Kappert, Ines, Piesche, Peggy, Roig, Emilia & Lichtenhäler, Hannah (eds.) 2019: »Reach Everyone on the Planet ...«. *Kimberlé Crenshaw and Intersectionality. Texts by and for Kimberlé Crenshaw*. Berlin: Heinrich-Böll-Stiftung. Se: <https://www.intersectionaljustice.org/img/reach-everyone-on-the-planet-kimberle%CC%81-crenshaw.pdf>
- Mørck, Yvonne 2005: »Intersektionalitet og diversitet: Fadime-sagen«, i: Bech, Henning & Sørensen, Anne Scott (red.): *Kultur på kryds og tværs*. Århus: Klim.
- Mügge, Liza, Montoya, Celeste, Emejulu, Akwugo & Weldon, S. Laurel 2018: »Intersectionality and the politics of knowledge production«, *European Journal of Politics and Gender*, 1(1-2): 17-36.
- Phoenix, Ann & Brah, Avtar 2004: »Ain't I a woman? Revisiting Intersectionality«. *Journal of International Women's Studies*, 5(3):75-86.
- Yuval-Davis, Nira 2006: »Intersectionality and Feminist Politics«. *European Journal of Women's Studies*, 13(3),193-209.

Yuval-Davis, Nira 2007: »Intersectionality, citizenship and contemporary politics of belonging«, *Critical Review of International, Social and Political Philosophy*, 10, 561-574.

Yuval-Davis, Nira 2011: *The Politics of Belonging: Intersectional Contestations*. London: Sage